

**РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА**

353-4/23
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел.бр. 3543 датум 17. 2. 2023

МИНИСТАРСТВО ЗА РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, БОРАЧКА И СОЦИЈАЛНА ПИТАЊА

БЕОГРАД
ул. Немањина 22-26

На основу члана 21. став 1. Закона о Заштитнику грађана („Службени гласник РС“, број 105/2021), Заштитник грађана је са становишта своје законом утврђене надлежности, размотрио текст Предлога акционог плана за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у РС за период од 2020. до 2024. године, у периоду од 2023. до 2024. године и даје следеће

МИШЉЕЊЕ

**НА ПРЕДЛОГ АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ УНАПРЕЂЕЊА
ПОЛОЖАЈА ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ У РС ЗА ПЕРИОД ОД 2020. ДО 2024.
ГОДИНЕ, У ПЕРИОДУ ОД 2023. ДО 2024. ГОДИНЕ**

Актом Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, број: 011-00-25/2023-05 од 31. јануара 2023. године, који је примљен у овом органу 2. фебруара 2023. године, затражили сте од Заштитника грађана мишљење на Предлог акционог плана за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у РС за период од 2020. до 2024. године, у периоду од 2023. до 2024. године (у даљем тексту: Предлог акционог плана).

Предлогом акционог плана Заштитник грађана одређен је као орган који спроводи активност под бројем 3.1.2.1 и као орган учесник у спровођењу активности под бројем 1.1.1.2 наведеног плана, те полазећи од тога достављамо следеће нормативно мишљење и у прилогу попуњен ПФЕ образац.

Народна скупштина Републике Србије је дана 3. новембра 2021. године донела нови Закон о Заштитнику грађана¹. Законом је прописано да Заштитник грађана обавља послове националног независног механизма за праћење спровођења Конвенције Уједињених нација о

¹ „Сл. гласник РС“, број 105/2021.

правима особа са инвалидитетом, сходно Закону о потврђивању Конвенције о правима особа са инвалидитетом².

У циљу даљег рада на спровођењу активности под бројем 3.1.2.1, посвећене оснивању и изградњи националног независног механизма за праћење спровођења Конвенције Уједињених нација о правима особа са инвалидитетом при Заштитнику грађана, у складу са чланом 33. Конвенције, потребно је да Заштитник грађана запосли на неодређено време у другој половини 2023. године 2 службеника са ВСС, у звању Виши саветник и још 2 службеника са ВСС, у звању Виши саветник од јула 2024. године, који имају одговарајуће знање и искуство у области права особа са инвалидитетом, како би обављали веома сложене послове праћења спровођења Конвенције УН о правима особа са инвалидитетом. Финансијска средства за плате за 2023. годину је потребно обезбедити из текуће буџетске резерве.

Када је реч о активности која је у Нацрту акционог плана означена под редним бројем 1.1.1.2, која гласи: „Креирање и спровођење акционог плана за приступачност“, чији носилац је Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Заштитник грађана изражава сагласност да буде један од партнера у спровођењу ове активности, с обзиром да својим бројним активностима (спровођење Јавног позива за доделу награда ЈЛС за допринос развоју приступачности на својој територији, израда Мапе приступачности, упућивање препорука у редовним годишњим извештајима и препорука након поступака контроле правилности и законитости рада надлежних органа³, израда Посебног извештаја „Приступачност за све“⁴) указује да приступачност, као један од основних предуслова за равноправно учешће особа са инвалидитетом у свим областима друштвеног живота, и даље није довољно развијена. И поред постојећег законског оквира, у Републици Србији многе јавне установе, објекти, површине, услуге и информације остају неприступачне особама са инвалидитетом и тешкоћама у кретању и комуникацији. Дешава се врло често да су неприступачне или тешко приступачне управо установе у којима грађани треба да остваре своја елементарна права, као што су филијале Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, здравствене установе, установа у области социјалне заштите и образовања, полицијске станице, органи управе или правосудни органи.⁵

Осим наведеног, указујемо да се поставља питање сврсисходности и мерљивости предложених индикатора за праћење остваривања Општег циља 1., као и Посебног циља 1.1., мера 1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5, као и индикатора за праћење Посебног циља 2.1., мера 2.1.1., 2.1.2., 2.1.3, 2.1.4, 2.1.5, Посебног циља 3.1, мера 3.1.1., 3.1.2., 3.3.1., 3.3.2., 3.4.1. и 3.4.2. Ово стога што у Предлогу акционог плана не постоје почетне, односно базне вредности за праћење поменутих индикатора, већ је уместо њих само наведено: „идентификоваће се током даље реализације АП“.

Предлогом акционог плана прописане су, поред осталих, и активности: 1.1.3.3. Развој и унапређење услуга за самосталан живот ОСИ у систему социјалне заштите доступна свим

² „Сл. гласник РС - Међународни уговори“, број 42/09.

³ <https://ombudsman.rs/index.php/2012-02-07-14-03-33/6706-p-r-ins-i-f-nd-pi-v-sh-c-nj-dicins-ih-cinj-nic-b-vlj-u-usl-vi-p-vr-du-u-d-s-ns-v-i-pr-v-n-priv-n-s-s-b-s-inv-lidi>

⁴ Посебан извештај Заштитника грађана „Приступачност за све“ доступан на:

<https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebnii-izvestaji/5893-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-gr-d-n-pris-up-cn-s-z-sv>.

⁵ Посебан извештај Заштитника грађана „Приступачност за све“ доступан на:

<https://www.ombudsman.rs/index.php/izvestaji/posebnii-izvestaji/5893-p-s-b-n-izv-sh-z-sh-i-ni-gr-d-n-pris-up-cn-s-z-sv>.

особама са инвалидитетом и 1.1.3.5. Подстицање деинституционализације и трансформације установа социјалне заштите

Због тога је Заштитник грађана мишљења да је неопходно АП предвидети као активност и: „Развој и унапређење услуга подршке за живот особа са инвалидитетом -нарочито деце - у породици“, имајући у виду да је постојање одговарајућих и адекватних услуга подршке породицама особа са инвалидитетом предуслов деинституционализације. Наиме, услед недостатака адекватних и разноврсних услуга подршке породицама особа са инвалидитетом и даље је у значајној мери присутно збрињавање деце са инвалидитетом и са сметњама у развоју на раном узрасту у резиденцијалне установе, а за сузбијање ове појаве и пуну деинституционализацију није довољно трансформисати установе социјалне заштите.

Такође, предвиђеном активношћу - „Развој и унапређење услуга за самосталан живот ОСИ у систему социјалне заштите“ - нису обухваћене све корисничке групе, нарочито потребе деце са инвалидитетом и сметњама у развоју и њихових породица. Заштитник грађана сматра да је Предлогом акционог плана за реализацију мере која се тиче обезбеђивања адекватне подршке ОСИ за живот у заједници и породици и усвајања програма деинституционализације, потребно предвидети активности које ће обухватити све корисничке групе, а нарочито децу и у том циљу предлаже да се за реализацију ове мере предвиди као активност и: „Развој и унапређење услуга и облика за мање рестриктивне облике збрињавања деце са инвалидитетом и сметњама у развоју у систему социјалне заштите“.

Указујемо да пракса Заштитника грађана показује да се Закон о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити⁶, који је ступио на снагу 31. децембра 2021. године, не примењује у пуној мери. Такође, иако је истекао законом прописани рок за усвајање подзаконског акта за његову примену, подзаконски акт још увек није усвојен. Чланом 15. став 2. овог Закона је прописано да пунолетни корисник без обзира на степен пословне способности, односно законски заступник малолетног корисника, има право да изјаву о престанку на смештај измени или повуче у било ком тренутку слободно израженом личном вољом. Чланом 18. став 1. поменутог Закона је прописано да коришћење услуге смештаја кориснику престаје одлуком надлежног центра за социјални рад, односно пружаоца услуге, а ставом 2. тачком 3. истог члана да надлежни центар за социјални рад, односно пружалац услуге, доноси одлуку о престанку коришћења услуге смештаја на захтев корисника без обзира на степен пословне способности, односно законског заступника малолетног корисника и повлачењем информисаног престанка на смештај.

Сходно наведеном предлажемо да се у оквиру мере 2.1.1 Предлога акционог плана: Реформа законског оквира у области пословне способности која обезбеђује да особе са инвалидитетом уживају сва права на равноправној основи са другим грађанима и успостављање система одлучивања уз подршку који замењује старатељску заштиту, пропише активност посвећена омогућавању пуне примене Закона о правима корисника услуга привременог смештаја у социјалној заштити.

Усвојеном Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Службени гласник РС“, број 44/2020) предвиђено је да почетне – базне вредности за кључне показатеље учинка посебних циљева буду утврђене у првој години спровођења Стратегије.

Међутим, за већину показатеља учинка – резултата, базне вредности нису утврђене у првој години спровођења Стратегије, а у Предлогу акционог плана за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у РС за период од 2020. до 2024. године, у

⁶ Акт Заштитника грађана дел. бр. 17179 од 24. јуна 2021. године.

периоду од 2023. до 2024. године, који је Заштитнику грађана достављен на мишљење, предвиђено је да почетне вредности буду идентификоване током даље реализације Акционог плана. При томе, за велики број мера у Предлогу акционог плана није предвиђено спровођење активности којима би се идентификовала почетна вредност као показатељ резултата. У појединим случајевима иако је почетна вредност позната иста није унета у Предлог (нпр. податак о броју центара за заштиту менталног здравља у заједници није унет у Предлог акционог плана, а доступан је).

Заштитник грађана поново, као и у Мишљењу на Предлог акционог плана за спровођење Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, у периоду од 2021. до 2022. године, број 351-1/21, дел.бр. 2222 од 26. јануара 2021. године, указује на потребу да Акциони план обухвати и активности које су усмерене на утврђивање недостајућих почетних вредности за показатеље свих резултата на нивоу мере.

Заштитник грађана изражава забринутост због тога што многе активности предвиђене претходним акционим планом нису реализоване у планираним роковима, и мишљења је да је читав процес потребно убрзати, одређујући што краће рокове у оквирима реално остваривог, како би спроведене активности што раније допринеле остваривању планираних стратешких циљева и унапређењу положаја особа са инвалидитетом. Стога је неопходно и да планиране активности буду конкретне и мерљиве.

У достављеном Предлогу акционог плана предвиђене активности су у појединим случајевима уопштено формулисане, недовољно конкретизоване и нису мерљиве. Један од таквих примера је активност под 2.1.3.6. *Подизање нивоа свести друштва о значају забране дискриминације и механизмима заштите*. Из наведене формулације није јасно у чему се конкретно састоји планирана активност, односно шта активност обухвата и на који начин ће се спровести.

Такође, извор провере за показатељ резултата на нивоу мере под 2.1.5. *Унапређење превенције и заштите особа са инвалидитетом од насиља и злостављања, посебно превенције и заштите жена са инвалидитетом од насиља: Медицинске мере се спроводе уз претходни пристанак информисане особе са инвалидитетом, укључујући жене са интелектуалним инвалидитетом у установама*, требало би прецизирати те јасно одредити који „Одговарајући извештај“ је извор провере. У том погледу адекватан извор провере могу бити извештаји Националног механизма за превенцију тортуре Заштитника грађана из посета установама.

Заштитник грађана поново, као и у Мишљењу на претходни Предлог акционог плана, указује да је у оквиру мере 3.4.1 *Побољшање доступности и квалитета здравствене заштите и успостављање новог законодавног оквира заштите и унапређења менталног здравља особа са инвалидитетом* потребно прописати и активности посвећене успостављању услуга социјално здравственог карактера у складу са законом.

С поштовањем,

ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

мр Зоран Чашакић